

Ìwé Dániẹ̀lì — Nọ̀mbà Mǎrùn-ún-dín-láàádọ̀ta

Sí sí Aşọ Àşọtẹ̀lẹ̀ Payá: Ífihàn Gébúriẹ̀lì sí Dániẹ̀lì

Jeff Pippenger

2024-01-19

Gabrieli wá sí ọ̀dọ̀ Dániẹ̀lì lẹ̀yìn tí ó ti lóye ọ̀dún àádọ̀rin ìgbẹ̀kùn ti àşọtẹ̀lẹ̀ Jeremiah, àti ìbúra àti ègún Mose.

Ní ọ̀dún kìn-ín-ní ijọba rẹ̀, èmi Dániẹ̀lì fi inú àwọn ìwé mọ́ iye ọ̀dún nàà, nípa èyí tí ọ̀rọ̀ Olúwa ti tò Jeremáyà wòlù wá, pé yòò mú ọ̀dún àádọ̀rin şe nípa ahoro Jérúsálẹ̀mù.... Bẹ́e ni gbogbo Ísírẹ̀lì ti şe ọ̀fin rẹ̀ kojá, àní nípa yíyapa kúrò, kí wọn má bàa gbọ́ ohùn rẹ̀; nítorí nàà ni a ti tú ègún nàà sórí wa, àti ìbúra tí a kọ́ sínú ọ̀fin Mósè iranşẹ̀ Ọ̀lọrun, nítorí a ti şe sí i. Ó sì ti fidí ọ̀rọ̀ rẹ̀ múlẹ̀, èyí tí ó sọ sí wa, àti sí àwọn onídàájọ́ wa tí wọn şe ìdájọ́ wa, nípa mímú ibi ñlá kan wá sórí wa; nítorí lábẹ̀ gbogbo ọ̀run a kò tii şe bí a ti şe sí Jérúsálẹ̀mù. Gégé bí a ti kọ́ ọ́ sínú ọ̀fin Mósè, gbogbo ibi yíi ti dé bá wa: şùgbọ́n a kò bẹ̀ Olúwa Ọ̀lọrun wa pé, kí a lẹ̀ yí padà kúrò nínú àişòdodo wa, kí a sì mọ́ ọ̀títọ́ rẹ̀. Nítorí nàà ni Olúwa ti şọra sí ibi nàà, ó sì mú un wá sórí wa: nítorí Olúwa Ọ̀lọrun wa jẹ́ olódodo nínú gbogbo işe rẹ̀ tí ó n şe: nítorí a kò gbọ́ ohùn rẹ̀. Dániẹ̀lì 9:2, 11–14.

Ọ̀rọ̀ tí Dániẹ̀lì lò, tí a tùmọ̀ sí “ìbúra nàà,” ni ọ̀rọ̀ kan nàà tí Mósè lò, tí a tùmọ̀ sí “ìgbà méje,” nínú Lefitikù orí kẹ̀rindínlọ̀gbọ̀n. Sister White jẹ́ kí a mọ́ pé nínú orí kẹ̀şàn-án, Dániẹ̀lì n wá láti lóye ìbáşepọ̀ àkókò ọ̀dún àdọ̀rin ti Jeremáyà àti àkókò egbẹ̀rún méjì ọ̀dúnrún. A ti paşẹ̀ fún Gébúriẹ̀lì nínú orí kejo láti mú kí Dániẹ̀lì lóye ìran ojo egbẹ̀rún méjì ọ̀dúnrún nàà, Gébúriẹ̀lì sì n parí işe rẹ̀ nígbà tí ó padà wá nínú orí kẹ̀şàn-án, tí ó sì sọ fún Dániẹ̀lì pé kí ó ya àwọn ìran méjèèjì nàà sọ̀tọ́ nínú èrò inú rẹ̀, àwọn ìran tí wọn ti jẹ́ kókó-ọ̀rọ̀ àwọn orí, keje, kejo àti pẹ̀lú kẹ̀şàn-án. Àwọn ìran méjèèjì wònyí ni kókó-ọ̀rọ̀ “imúgbòrò imọ́” tí a tú sílẹ̀ ní 1798.

Àádọ̀rin ọ̀dún Jeremiah àti “èpẹ̀” Mose jẹ́ àwòrán méjèèjì ti “àkókò méje,” gégé bí “ìbúra” Mose ti şáfihàn rẹ̀, şùgbọ́n Gabriel yòò gbé itúpalè àkókò ọ̀dún egbẹ̀rún méjì àti ọ̀dúnrún kalè. A lẹ̀ pín un ní ọ̀nà tó tọ́ nikan nígbà tí ìbáşepọ̀ ìran (“chazon”) ti itẹ̀lẹ̀mólẹ̀ nàà, àti ìran (“mareh”) ti ifarahàn nàà bá ti pín ní ọ̀nà tó tọ́. Gabriel bẹ̀rẹ̀ nípa fifi hàn pé a fi àkókò ìdánwò ọ̀dún ìrinwó ó lé lógòrùn-ún fún àwọn Júù. Àkókò nàà jẹ́ kan nàà pẹ̀lú àkókò ọ̀dún ìrinwó ó lé lógòrùn-ún ti işòtẹ̀ tí ó ti mú àádọ̀rin ọ̀dún ìgbẹ̀kùn wá.

Ọ̀rọ̀ nàà “a pinnu” nínú eşẹ̀ kẹ̀rinlẹ̀lógún n tọka sí àkókò nàà láti ijáde ilàna kẹta ní ọ̀dún 457 şáájú ìbí Kristi, títi dé síşo Stífànù ní òkúta ní ọ̀dún 34 lẹ̀yìn ìbí Kristi, şùgbọ́n ọ̀rọ̀ nàà “a pinnu” nínú eşẹ̀ kẹ̀rindínlógún àti kẹ̀tádínlógún n fi àwọn agbára ìparun ti eşìn keferi àti ti eşìn pòòpù hàn.

Lẹ̀yìn ọ̀şẹ̀ méjilẹ̀lógóta nàà ni a ó gé Mésáyà kúrò, şùgbọ́n kí i şe nítorí ara rẹ̀; àwọn èniyàn omọ-aládé tí yòò wá yòò sì pa ilú nàà run àti ibi mímọ́ nàà; ọ̀pin rẹ̀ yòò sì wá pẹ̀lú ikún omi, títi dé ọ̀pin ogun ni a ti pinnu ìparun. Ọ̀un yòò sì fi májẹmú nàà múlẹ̀ pẹ̀lú ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ fún ọ̀şẹ̀ kan; ní àárín ọ̀şẹ̀ nàà yòò mú kí ebo àti ọ̀rẹ-ẹbo dáké, àti nítorí itànkálẹ̀ ohun ìrira yòò sọ ọ́ di ahoro, àní títi dé ìparí, ohun tí a sì ti pinnu ni a ó dà sórí ahoro nàà. Daniẹ̀lì 9:26, 27.

Gabrieli sọ fún Danieli pé “lẹ̀yìn” tí a “gé” “Mèsáyà” kúrò, “àwọn ènìyàn ọ̀mọ̀-aládé tí yóò wá yóò run ilú náà àti ibi mímọ̀ náà.” Róòmù abòrìṣà run “ilú náà àti ibi mímọ̀ náà” nínú ìdóti tí ó pé ní pátò ọ̀dún mẹ́ta àtààbò láti ọ̀dún 66 títí dé 70 AD. Gabrieli fi hàn pé “ìparí ogun náà” yóò jẹ́ “pẹ̀lú ikún omi,” àti pé ogun náà yóò ní “ìparun.” Ogun tí a mú ṣe sí Jérúsálẹ̀mù àti sí ibi mímọ̀ náà ni ìtẹ̀mọ̀lẹ̀ tí a mú ṣe nípasẹ̀ abòrìṣà àti ijo-pápà. Agbára abòrìṣà tí yóò run Jérúsálẹ̀mù ní ìbèrẹ̀ ni Bábílónì, sùgbón agbára abòrìṣà tí yóò run ún lẹ̀yìn tí a kàn Mèsáyà mọ̀ agbélẹ̀bùù ni Róòmù abòrìṣà. Sùgbón ogun sí ibi mímọ̀ náà àti sí ogun ọ̀run ni a mú ṣe nípasẹ̀ agbára méjì tí ń mú ìparun wá, àti agbára ìparun kejì nínú méjèèjì náà nínú Ìwé Mímọ̀ ni ipò pàápà.

Ipò pòòpù ni agbára tí a sọjú fún gégé bí “ìgbé àkúnnya tí ń sà̀n bọ̀,” ọ̀un ni agbára náà nínú esẹ̀ ogójì ti Dániẹ̀lì mọ̀kànlá, tí “ó ń sà̀n bọ̀, ó sí ń kojá lọ.” Títẹ̀ Jerúsálẹ̀mù mọ̀lẹ̀, tí ó bèrẹ̀ pẹ̀lú Bábílónì, tí ó sì tẹ̀sìwájú pẹ̀lú orílẹ̀-èdè irin náà tí ń sọ ọ̀rò òkùnkùn gégé bí Mósè ti sà̀pẹ̀rẹ̀ nínú Diutarónómì, ni ipò pòòpù sì tẹ̀lẹ̀. Títí dé ọ̀pin títẹ̀ mọ̀lẹ̀ náà, “ahoro” ni a “ti pinnu.” Nínú esẹ̀ ọ̀dún méjìlélógún, Kristi fi májẹ̀mú múlẹ̀ pẹ̀lú ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ fún ọ̀sẹ̀ kan. Ní àárín ọ̀sẹ̀ náà, ètò ẹ̀bọ̀ ayé yóò dáwọ̀ dúró bí Kristi ti bèrẹ̀ iṣẹ̀ ọ̀jìṣẹ̀ olórí àlùfàà rẹ̀ nínú ibi mímọ̀ ní ọ̀run. Nítórí àìgbọ̀ràn àwọn Júù ní àkókò ayé ìdánwò tí a ti gé kúrò fún wọn, ibi mímọ̀ àti ilú náà ni a tún ní láti sọ di ahoro.

Esẹ̀ náà wí pé, “nítórí ìtánkálẹ̀ àwọn ìrírà yóò sọ ọ̀ di ahoro, àní títí di ìparí, ohun tí a sì ti pinnu yóò dà sí orí ẹ̀ni tí a sọ di ahoro.” Nígbà tí àwọn Júù fi ikẹ̀yìn kún ife àkókò àdánwò wọn títí dé ẹ̀nu rẹ̀, ilú náà àti ibi mímọ̀ náà ni a ó sọ di ahoro títí di ọ̀pin ogun náà. Ní “ìparí” itẹ̀ mọ̀lẹ̀ náà ní ọ̀dún 1798, a ti “pinnu” pé ipò pòòpù yóò gba ọ̀gbẹ̀ ikú. Nígbà náà ni a ó tún ilú náà àti ibi mímọ̀ náà ṣe, a ó sì kọ̀ wọn padà, gégé bí a ti sà̀pẹ̀rẹ̀ rẹ̀ nígbà tí àwọn Júù jáde kúrò ní Bábílónì gidì lábẹ̀ àwọn àṣẹ̀ mẹ́ta náà.

Títí di ìparí ogun náà, Jerúsálẹ̀mù yóò wá lábẹ̀ ìtẹ̀mọ̀lẹ̀ agbára Pápà. Àwọn àkókò wòlì tí wọn dá àwọn àkókò pátò tí ó wá nínú ẹ̀gbẹ̀rún méjì ọ̀dúnrun ọ̀dún náà lè yé ní ọ̀títọ̀ nikan nígbà tí a bá lóye ibáṣepọ̀ ìran ìtẹ̀mọ̀lẹ̀ ti àádòrin ọ̀dún náà pẹ̀lú ìran ìmúpadàbòsípò ibi mímọ̀ àti ogun. Láti kọ̀ ìran itúkà ẹ̀gún Mósè sílẹ̀ ni láti kọ̀ ìran ikójò sílẹ̀. Ìran àádòrin ọ̀dún náà ni ìran itúkà. Ìran ẹ̀gbẹ̀rún méjì ọ̀dúnrun ọ̀dún náà ni ìran ikójò. Ìran àádòrin ọ̀dún náà ni ìran “chazon” ti itúkà, àti ìran ẹ̀gbẹ̀rún méjì ọ̀dúnrun ọ̀dún náà ni ìran “mareh” ti ikójò.

Nítórí náà, ohun tí Ọ̀lórùn ti so pọ̀, kí ènìyàn má ṣe yà á kúrò ní ara wọn. Marku 10:9.

A ti so àwọn ìran méjèèjì pọ̀ mọ̀ ara wọn ní ọ̀nà àṣọtẹ̀lẹ̀, àti láti kọ̀ ọ̀kan sílẹ̀ ni láti kọ̀ àwọn méjèèjì sílẹ̀. Ọ̀títọ̀ yìi fi hàn pé, láika bí Adventism ṣe ń sọ pé àwọn ń gbé àṣọtẹ̀lẹ̀ ọ̀dún ẹ̀gbẹ̀rún méjì ọ̀dúnrun ga, wọn ti kọ̀ ọ̀pá àárín gbùngbùn Adventism sílẹ̀, gégé bí ó ti dájú pé wọn kọ̀ “àkókò méje” sílẹ̀ ní 1863. Sẹ̀ àwọn Júù kò jẹ́wọ̀ pé àwọn ń pa ọ̀fin Ọ̀lórùn mọ̀? Sẹ̀ Ísírẹ̀lì ìgbàni kò jẹ́wọ̀ pé àwọn ń retí Mèsáyà náà? Ìjẹ́wọ̀ lasán kò ní ìtumọ̀ kankan bí kò bá gbé Ọ̀rò Ọ̀lórùn ga.

Ní ikẹ̀yìn, àwọn Millerite tọ́ka sí ojọ̀ October 22, 1844, gégé bí ìparí àkókò ẹ̀gbẹ̀rún méjìlélógbòn ojọ̀; sùgbón ọ̀ye wọn ní ààlà. Kì í ṣe títí lẹ̀yìn ìdánìlẹ̀kọ̀ọ̀ ńlá náà ni ìmọ̀lẹ̀ fi dé nípa ibi-mímọ̀ ti ọ̀run àti ifarahàn Kristi nínú Ibi Mímọ̀ Jùlọ̀ ní ojọ̀ náà. Kì í ṣe títí lẹ̀yìn ojọ̀ náà ni wọn fi rí ìhìn iṣẹ̀ àngẹ̀lì kẹ̀ta àti ọ̀fin Ọ̀lórùn.

Oluwa pinnu láti mú ìmòlẹ̀ àsọtẹ̀lẹ̀ tí ó ní í ẹ̀şe pẹ̀lú egbẹ̀rún méjì ó lé ọ̀górùn-ún ọ̀dún nàà pọ̀ sí i, àti ní ọ̀dún 1856, ó sí ilẹ̀kùn sí ìmòlẹ̀ tí ó túbò jinlẹ̀ sí i, àti lórí ọ̀dún méje tí ó tẹ̀ lé e, Ijọ Adventist ti ilẹ̀kùn nàà pa. Kò di léyìn September 11, 2001, ni Oluwa darí àwọn akẹ̀kọ̀ọ̀ àsọtẹ̀lẹ̀ padà sí àwọn àpilẹ̀kọ̀ Hiram Edson, àti pé ìmòlẹ̀ “àkókò méje” tún bèrẹ̀ sí í pọ̀ sí i lẹ̀ẹ̀kan sí i.

Nípa kò láti rí ibáşepọ̀ tí ó wà lááárín àsọtẹ̀lẹ̀ ọ̀dún egbẹ̀rún méjì ọ̀dúnrun àti àsọtẹ̀lẹ̀ ọ̀dún egbẹ̀rún méjì, ọ̀dúnrun méjilélógún, Adventism wá lóye October 22, 1844 ní ọ̀nà àrùn-kúrú àti aláìpé.

Nígbà tí S. S. Snow ti fi ojọ̀ ikànni mọ̀ agbelebu Kristi múlẹ̀ dájú, ojọ̀ October 22, 1844, ni a fi mọ̀ dájú.

Nítórí nàà, mọ̀ ó sì yé ọ, pé láti igbà tí àşẹ̀ yóò ti jáde láti tún un ẹ̀şe àti láti kọ̀ Jerusalemu tí tí dé ọ̀dò Mèsáyà Ọ̀mọ-Aládé yóò jẹ̀ ọ̀şẹ̀ méje, àti ọ̀şẹ̀ mètálélógórin [mẹ̀rindínlógóta àti méjì]: a ó sì tún ọ̀pópónà nàà kọ, àti ọ̀giri nàà, àní ní àkókò ipọ̀njú. Àti léyìn ọ̀şẹ̀ mètálélógórin [mẹ̀rindínlógóta àti méjì] ni a ó gé Mèsáyà kúrò, şùgbọ̀n kí í ẹ̀şe nítórí ara rẹ̀: àwọn èniyàn ọ̀mọ-aládé tí yóò wá yóò sì pa ilú nàà run àti ibi mímọ̀ nàà; ọ̀pin rẹ̀ yóò sì wá pẹ̀lú ikún-omi, àti tí tí dé ọ̀pin ogun ni a ti pinu idààmú ahoro. Ọ̀un yóò sì fi májẹ̀mú nàà múlẹ̀ pẹ̀lú ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ fún ọ̀şẹ̀ kan: ní áárín ọ̀şẹ̀ nàà yóò sì mú kí ẹ̀bọ̀ àti ọ̀rẹ̀-ẹ̀bọ̀ dáwọ̀ dúró, àti nítórí itànkálẹ̀ àwọn írira yóò sọ̀ ọ̀ di ahoro, àní tí tí dé iparí pípé, àti ohun tí a ti pinnu ni a ó dà sórí ẹ̀ni tí a ti sọ̀ di ahoro. Danieli 9:25–27.

Àwọn ọ̀mọ̀léyìn Miller mọ̀ ojọ̀ tó péye fún ikànnigbé, léyìn nàà ni a sì mọ̀ ọ̀pin àkókò egbẹ̀rún méjì ọ̀dúnrun. “Ìké kúrò ti Mèsáyà” ní “áárín ọ̀şẹ̀” nínú èyí tí Kristi fi mú “májẹ̀mú” dúró şinşin nítórí pé àwọn Júu ti kún ife àkókò idánwò wọn dé etí, gégé bí a ti şàfihàn rẹ̀ nípasẹ̀ “itànkálẹ̀ àwọn írira”, ni a tún mọ̀ pẹ̀lú. Àgbélẹ̀bùú di àmi itàn tí ó ẹ̀şe pàtàkì nínú ìmúmọ̀ iránşẹ̀ Èkún Ọ̀ru Áárín.

Láika ìmòlẹ̀ tí ó wà nínú àwọn ẹ̀şẹ̀ nàà tí ó mú irú ifihàn alágbára bẹ̀ẹ̀ ti agbára Ọ̀lórún wáyé, àwọn Millerite kò dé ibi ìmọ̀ itumọ̀ àwọn ẹ̀şẹ̀ wọ̀nyen tí a şàpeşẹ̀ rẹ̀ nípasẹ̀ ifẹ̀kúfẹ̀ Dániẹ̀lì láti lóye ibáşepọ̀ tí ó wà lááárín àwọn iran méjèjèjì nàà. Ọ̀şẹ̀ nàà nínú èyí tí Kristi fi jẹ̀rìí májẹ̀mú nàà ni a pín sí àkókò méjì, èyí tí Sister White ẹ̀şe idánimọ̀ rẹ̀ léyìn nàà gégé bí aşojú işẹ̀ iránşẹ̀ ti ara Kristi fún ọ̀dún mẹ̀ta àtààbò, tí işẹ̀ iránşẹ̀ rẹ̀ gégé bí a ti şàpeşẹ̀ rẹ̀ nípasẹ̀ àwọn ọ̀mọ̀-èyìn sì tẹ̀ lé e. Wọn rí i pé àmi ọ̀nà itàn ti àgbélẹ̀bùú di idákọ̀ró láti fi mú ojọ̀ October 22, 1844 dájú, şùgbọ̀n wọn kò rí i pé ó tún şàpeşẹ̀ áárín àkókò méjì tó jora pátápátá ti ọ̀dún mẹ̀ta àtààbò, àti pé nítórí nàà ó şàpeşẹ̀ “àkókò méje,” èyí tí Ọ̀lórún, nípasẹ̀ Mósè, pé ní “ijà májẹ̀mú rẹ̀.”

Nígbà nàà èmi pẹ̀lú yóò rìn ní ọ̀di sí yín, èmi yóò sì fi igbà méje sí i jẹ̀ yín níyà nítórí ẹ̀şẹ̀ yín. Èmi yóò sì mú idà bá yín, èyí tí yóò gbẹ̀san ijà májẹ̀mú mi: nígbà tí a bá sì kó yín jọ̀ sínú àwọn ilú yín, èmi yóò rán àjàkálẹ̀-àrùn sí áárín yín; a ó sì fi yín lé lówọ̀ ọ̀tá. Lefitiku 26:24, 25.

Nígbà tí Kristi ní fi májẹ̀mú nàà múlẹ̀ pẹ̀lú ọ̀pọ̀ èniyàn, májẹ̀mú nàà ni ó jẹ̀ èyí tí ó ní ijà pẹ̀lú àwọn Júu aláìgbọ̀rán lórí rẹ̀. “Ijà májẹ̀mú rẹ̀” bèrẹ̀ ní ọ̀dún 723 Ş.K., nígbà tí àwọn Asíríà mú ijọ̀ba àriwá lọ̀ sí igbẹ̀kùn, léyìn nàà fún egbẹ̀rún kan, ọ̀górùn-ún méjì, àti ọ̀góta ojọ̀ àsọtẹ̀lẹ̀, ẹ̀şin abọ̀rişà tẹ̀ Israeli gidi mólẹ̀. Itẹ̀mólẹ̀ yẹn sì tẹ̀lẹ̀ e pẹ̀lú egbẹ̀rún kan, ọ̀górùn-ún méjì, àti ọ̀góta ojọ̀ àsọtẹ̀lẹ̀ miíràn, ti işàkóso pọ̀pọ̀ ní tẹ̀ Israeli ẹ̀mí mólẹ̀.

Òsẹ̀ àsọtẹ̀lẹ̀ nàà nínú èyí tí Kristi fi mú májẹ̀mú nàà dúró ọ̀nọ̀n, gẹ̀gẹ̀ bí ìmúṣẹ̀ iran ọ̀dún ẹ̀gbẹ̀rún méjì ọ̀dúnrún, tún ọ̀jù fún iran ọ̀dún ẹ̀gbẹ̀rún méjì ọ̀dúnrún ogún pẹ̀lú. Àwọn ọ̀mọ ẹ̀gbẹ̀ Miller mọ̀ iwọn kan tó pé nínú àsọtẹ̀lẹ̀ ọ̀dún ẹ̀gbẹ̀rún méjì ọ̀dúnrún láti fi kéde ọ̀rọ̀ igbe Àárín Òru nàà ní òtító, sùgbón wọn yàn láti kọ̀ diẹ̀ nínú ìmọ̀lẹ̀ nàà tí ìtumò Gabrieli nínú orí kẹ̀sàn-án ní ètẹ̀ láti fihàn.

Gábírẹ̀lì ti kọ̀ Dániẹ̀lì pé kí ó pín àwọn iran méjèjèjì nàà ní tòótó (nípa yíyà wọn sọtò nínú ọ̀kàn rẹ̀), tí a ọ̀fihàn gẹ̀gẹ̀ bí “ọ̀ràn” àti “iran”; àti gẹ̀gẹ̀ bí ìmúṣẹ̀ ìmòràn nàà, Sister White sọ̀ fún wa pé èyí gan-an ni erù Dániẹ̀lì bí ó tì n wá láti lóye ìbáṣepò ọ̀sẹ̀ mèṣèdógún [seventy weeks] (àmì “àkókò méje”), àti ẹ̀gbẹ̀rún méjì ó lé ọ̀dúnrún [twenty-three hundred years].

Ìkòsílẹ̀ Adventism sí “àkókò méje” fi wọn sí ipò kan níbi tí wọn kò ti lè lóye pé àkókò àkókó nàà ti ọ̀dúnrún m̀erínlélógórin, tí a gé kúrò nínú ọ̀dún ẹ̀gbẹ̀rún méjì ọ̀dúnrún m̀eta, dúró fún ọ̀sọtẹ̀ sí májẹ̀mú nàà tí Mósè pé ní “àriyànjiyàn májẹ̀mú rẹ̀”.

A tún dá wọn dúró láti mọ̀ pé ikànni Kristi ní àárín ọ̀sẹ̀ nàà kò ọ̀ ju ifihàn ojọ̀ nàà lásán lọ, nítorí ó fi àárín gbùngbùn ijà Kristi pẹ̀lú àìgbòràn Ísírẹ̀lì hàn pẹ̀lú èjẹ̀ májẹ̀mú nàà. Wọn jẹ̀ afọ̀jú sí òtító nàà pé èjẹ̀ tí a ta sílẹ̀ fún ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ lórí àgbélẹ̀bùú, tí n fi májẹ̀mú rẹ̀ m̀lẹ̀, tún n fi májẹ̀mú tí a gbékalẹ̀ nínú Lefitiku ogún-dín-lógbòn àti ogún-mẹ̀fà m̀lẹ̀ pẹ̀lú.

Israeli àtijọ̀ gba májẹ̀mú kan lé ara wọn, níbi tí wọn ti túmò májẹ̀mú nàà gẹ̀gẹ̀ bí ikéde wọn pé, “gbogbo ohun tí Olúwa ti sọ̀, àwa yòò ọ̀sẹ̀ é,” ní àimò pátápátá pé májẹ̀mú tí Kristi n fi rọ̀ wọn bèèrè pé kí a kọ̀ òfin Rẹ̀ sínú ọ̀kàn. Ìtumò Fárìsì tí wọn fi ọ̀sàlàyé àwọn òfin májẹ̀mú nàà dí wọn lówó láti lóye àti láti gba májẹ̀mú tòótó.

Israeli òde-òní ti túmò èjẹ̀ àgbélẹ̀bùú ní àárín ọ̀sẹ̀ nàà ní ọ̀nà tí ó mú kí ifọ̀jú kan nàà dé bá Israeli òde-òní, gẹ̀gẹ̀ bí ó ti wà lórí Israeli ìgbààni nígbà tí wọn kọ̀ Mèsáyà nàà sílẹ̀ tí wọn sì kéde pé wọn kò ní ọ̀ba kan bí kò ọ̀sẹ̀ Késàri.

Israeli òde-òní jẹ̀ afọ̀jú sí òtító nàà pé itàn tí Gabrieli ọ̀sàlàyé fún Daniẹ̀lì kò kàn ní ìmúdájú májẹ̀mú nikan, sùgbón ó tún ní itúkà tí a mú wá sórí àwọn tí wọn kọ̀ májẹ̀mú nàà, nítorí àwọn ẹ̀sẹ̀ nàà fi hàn pé Romu aláìgbòràn sí Olórùn (ọ̀ba nàà tí yòò wá), yòò pa ilú nàà àti ibi mímọ̀ run, àti pé títi dé ọ̀pìn ogun nàà (èyí tí ó tẹ̀ ibi mímọ̀ àti ogun nàà m̀lẹ̀), “àwọn idahoro,” ní ọ̀pọ̀, ni a ti pinnu.

Nínú itàn nàà níbi tí Kristi ti ta èjẹ̀ rẹ̀ sílẹ̀ láti fi mú májẹ̀mú nàà dúró pẹ̀lú ọ̀pọ̀ ènìyàn, a ọ̀sẹ̀ idánimò pátó àwọn agbára apanirun méjèjèjì, ti Romu keferi àti Romu papal. Èjẹ̀ tí a ta sílẹ̀ lórí àgbélẹ̀bùú ni ohun tí Kristi mú wọ̀ inú ibi mímọ̀ ti ọ̀run, ó sì jẹ̀ àmì ọ̀sẹ̀ Rẹ̀ tí a ọ̀jù rẹ̀ nínú iran “mareh” ti ẹ̀gbẹ̀rún méjì ó lé ọ̀dúnrún ọ̀dún. A hun itàn nàà pọ̀ mọ̀ itàn iran “chazon” ti ẹ̀gbẹ̀rún méjì ó lé ọ̀górùn-ún méjì ọ̀dún, gẹ̀gẹ̀ bí a ti ọ̀jù rẹ̀ nípasẹ̀ àwọn agbára apanirun méjèjèjì tí yòò tẹ̀ ibi mímọ̀ àti ogun-ogun nàà m̀lẹ̀.

Àwọn òtító tí a ọ̀fihàn nínú àlá Miller gẹ̀gẹ̀ bí àwọn iyebíye, n tòn yò bí oòrùn, sùgbón wọn kò pé. Ní ojọ̀ ikeyin, nígbà tí a bá tún ké Ìkígbe Òru Àárín lélẹ̀ gẹ̀gẹ̀ bí ó ti wà ní itèsiwájú rẹ̀ gan-an, àwọn iyebíye nàà gan-an ni a ó sọ̀ sínú àpótí tuntun, tí ó tóbi sí i, ní ọ̀wọ̀ “Okùnrin Fẹ̀lẹ̀ Erùpẹ̀”, wọn yòò sì tán yò ní ìgbà m̀wàá ju bí wọn ti tán yò ní ìbèrẹ̀ lọ. Wọn di idánwò ihinṣẹ̀ Ìkígbe Òru Àárín ikeyin. Àwọn iyebíye wònyí ni àwọn ẹ̀lẹ̀rìí méjì tí Hábakúkù sọtẹ̀lẹ̀ nípa wọn ọ̀sẹ̀ dá mọ̀ ní

pátó gégé bí àwọn tábilì. Nígbà tí a bá gbé àwọn tábilì méjì ti àwọn àwòrán aṣáájú-òṅà ọdún 1843 àti 1850 lé ara wọn lórí “ilá lórí ilá”, àwọn iyebiye Miller ni a ṣe dá mọ ní pátó, àti nípa bèè, àwọn iyebiye wònyí dúró fún ihìnṣe Ìkígbe Òru Àárín ikeyin.

Ọpọ̀ jùlọ̀ nínú àwọn òtítọ̀ tí ó wà lórí àwòrán méjèèjì náà n Ẹ̀fihàn àwọn àṣotẹ̀lẹ̀ tí a ti mú ṣe kí ó tó di ọdún 1844, bí idámọ̀ àwọn ẹranko inú Dániẹ̀lì orí keje àti kejo. A Ẹ̀fihàn ẹ̀re inú Dániẹ̀lì orí keji níbẹ̀. Ijìyàn lórí bóyá Róòmù ni tàbí Ántíókù Épifániisi tí n fi iran náà mulẹ̀ wà níbẹ̀. Idààmú àkókò àti àkókò idádúró ti Háábákúkù àti ti àwọn wúndiá mewaá wà níbẹ̀. Ibẹ̀rẹ̀ didé àngẹ̀lì kẹ̀ta wà níbẹ̀, bèè náà ni ibi mímọ̀ ti ọ̀run. “Ìgbàgbogbo ọ̀jọ̀” gégé bí ààmì ẹ̀sìn abọ̀rìṣà wà níbẹ̀. Àti pé, ní tòótọ̀, àwọn Ègbé mẹ̀ta ti Ísílámù wà níbẹ̀. Nígbà tí a bá kó wọn jo, àwọn àwòrán náà n Ẹ̀fihàn àpẹ̀júwe “ibísi imọ̀” tí n ṣẹ̀lẹ̀ nígbà tí Kinniún ẹ̀yà Júdá bá tú òtítọ̀ àṣotẹ̀lẹ̀ kan silẹ̀.

Bí a ṣe n parí iṣàgbéyèwò wa nípa iran Odò Ulai gégé bí àmì imọ̀ àṣotẹ̀lẹ̀ tí a tú silẹ̀ ní àkókò ọ̀pin ní ọdún 1798, ẹ̀yí tí ó pọ̀ sí i láti di àwọn ọ̀sọ̀ iyebiye inú àpótí tuntun, tí ó tóbi jù lọ nínú àlá William Miller, a ó tún wo àwọn òtítọ̀ ti ẹ̀gbé Millerite padà, àwọn òtítọ̀ tí kò pé ní itàn wọn. Diẹ̀ nínú wọn ni a fi silẹ̀ ní ipò àipé nítorí àkókò itàn tí àwọn Millerite n gbé, àwọn miiiran sì ni a fi silẹ̀ ní ipò àipé nípasẹ̀ àìgbòrán àwọn tí wọn kò láti bá imọ̀lẹ̀ àngẹ̀lì kẹ̀ta tí n tẹ̀síwájú lọ.

A ó tẹ̀síwájú nínú àwọn nìkan wònyí nínú àpilẹ̀kọ̀ tí ó kàn.

“Àwọn ẹ̀ni tí Ọ̀lọ̀run ti rán pẹ̀lú iranṣẹ̀ ni ẹ̀niyàn lásán ni, sùgbón irú wo ni ihuwási iranṣẹ̀ tí wọn gbé wá? Ẹ̀ ẹ̀ ó gbójúgbà láti yí padà kúrò nínú rẹ̀, tàbí láti fojú kéré àwọn ikilọ̀ náà, nítorí pé Ọ̀lọ̀run kò bá yín gbimọ̀ nípa ohun tí ẹ̀yin yóò fẹ̀ jùlọ̀? Ọ̀lọ̀run n pe àwọn ẹ̀niyàn tí yóò sọ̀rọ̀, tí yóò ké sòkè, tí kì yóò sì dáké. Ọ̀lọ̀run ti gbé àwọn iranṣẹ̀ rẹ̀ dide láti ṣe iṣẹ̀ rẹ̀ fún àkókò yìí. Àwọn kan ti yí padà kúrò nínú iranṣẹ̀ ọ̀dodo Kristi láti bẹ̀rẹ̀ sí i Ẹ̀rìwísi àwọn ẹ̀niyàn náà àti àipé wọn, nítorí pé wọn kò fi gbogbo oore-ọ̀fẹ̀ àti itúnṣe ọ̀rọ̀ tí a lè fẹ̀ hàn sọ̀ iranṣẹ̀ òtítọ̀ náà. Wọn ní itara púpọ̀ jù, wọn fi ọ̀kàn wọn sí i jù, wọn n sọ̀rọ̀ pẹ̀lú imúdájú púpọ̀ jù, àti iranṣẹ̀ tí yóò mú iwòsàn, iyè, àti itúnú wá fún ọ̀pọ̀ ọ̀kàn tí ó rẹ̀, tí a sì ti ni lára, ni a ti fi síta níwọn kan; nítorí pé bí ó ti jẹ̀ pé gégé bí àwọn ẹ̀niyàn alágbára ṣe n pa ọ̀kàn ara wọn mọ̀, tí wọn sì n gbé ifẹ̀ ara wọn dide lòdì sí ohun tí Ọ̀lọ̀run ti sọ̀, bèè ni wọn yóò máa wá ọ̀nà láti gba itànṣán imọ̀lẹ̀ náà kúrò lódò àwọn tí wọn ti n fẹ̀, tí wọn sì ti n gbádúra fún imọ̀lẹ̀ àti fún agbára amúyè sódò Ọ̀lọ̀run. Kristi ti kọ̀ gbogbo àwọn ọ̀rọ̀ lílẹ̀, igbéraga, àti ẹ̀gàn tí a sọ̀ sí àwọn iranṣẹ̀ rẹ̀ silẹ̀ gégé bí ẹ̀ni pé a sọ̀ wọn sí ọ̀un tikára rẹ̀.”

“A kì yóò lóye iranṣẹ̀ àngẹ̀lì kẹ̀ta, imọ̀lẹ̀ tí yóò fi ọ̀go rẹ̀ tan ayé ká ni a ó sì pé ní imọ̀lẹ̀ èké, láti ọ̀dò àwọn tí ó kò láti rin nínú ọ̀go rẹ̀ tí n pọ̀ sí i. Iṣẹ̀ tí a lè ti ṣe, ni a ó fi silẹ̀ láìṣe láti ọ̀wọ̀ àwọn tí n kọ̀ òtítọ̀, nítorí àìgbàgbọ̀ wọn. A bẹ̀ yín, ẹ̀yin tí n tako imọ̀lẹ̀ òtítọ̀, kí ẹ̀ yà kúrò lójú ọ̀nà àwọn ẹ̀niyàn Ọ̀lọ̀run. E jẹ̀ kí imọ̀lẹ̀ tí a rán láti ọ̀run tàn sí wọn ní itànṣán mímọ̀ tí ó hàn gbangba, tí ó sì dúró ṣinṣin. Ọ̀lọ̀run mú yín, ẹ̀yin tí imọ̀lẹ̀ yìí ti dé bá, jẹ̀ ẹ̀ni tí yóò dáhùn fún bí ẹ̀ ṣe lò ó. Àwọn tí kì yóò gbọ̀ ni a ó sì mú jẹ̀ ẹ̀ni tí yóò dáhùn; nítorí a ti mú òtítọ̀ wá sínú àyè tí wọn lè dé e, sùgbón wọn fi ànfààní àti ẹ̀tọ̀ wọn sẹ̀gàn. A ti rán àwọn iranṣẹ̀ tí ó rú ẹ̀rì ijẹ̀rìi Ọ̀lọ̀run sí àwọn ẹ̀niyàn Ọ̀lọ̀run; a ti gbé ọ̀go, ọ̀lá-àṣe, àti ọ̀dodo Kristi, tí ó kún fún oore àti òtítọ̀, kalẹ̀; a ti fi ikúnrẹ̀rẹ̀ Ìwà-Ọ̀lọ̀run nínú Jẹ̀sù Kristi hàn láàárín wa pẹ̀lú ẹ̀wà àti ifẹ̀ni, láti fa gbogbo àwọn tí ọ̀kàn wọn kò tì pa mọ̀ pẹ̀lú ikòrìira àimọ̀kan mọ̀ra. A mọ̀ pé Ọ̀lọ̀run ti ṣiṣẹ̀ láàárín wa. A ti rí àwọn ọ̀kàn yí padà kúrò nínú ẹ̀ṣè sí ọ̀dodo. A ti rí igbàgbọ̀ jí dide padà nínú

ọkàn àwọn onírẹ̀lẹ̀. Sẹ́ a ó dàbí àwọn adẹ̀tẹ̀ tí a wẹ̀ mó tí wọn bá ọ̀nà wọn lọ, tí ẹ̀nikan soṣo sì padà wá láti fí ògo fún Ọ̀lórún? Kàkà bẹ̀ẹ̀, ẹ́ jẹ́ kí a máa sọ̀rọ̀ nípa oore rẹ̀, kí a sì fí ọkàn, pẹ̀lú kálámù, àti pẹ̀lú ohùn yin Ọ̀lórún.” Review and Herald, May 27, 1890.